

تأثیر تهاجم روسیه به اوکراین بر نظام بین‌الملل: بازاندیشی در توازن قوا، امنیت انرژی و نظم جهانی با رویکرد نئورئالیستی

علی الهی^۱، احسان رازانی^۲، ابوالقاسم پیاده کوهسار^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۳/۱۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۱۲

چکیده: تهاجم نظامی روسیه به اوکراین در فوریه ۲۰۲۲، نقطه عطفی تاریخی در روابط بین‌الملل بود که ساختار و کارکرد نظام جهانی را به شدت تحت تأثیر قرار داد. این مقاله با اتخاذ رویکرد نئورئالیستی به بررسی چندبعدی این تحولات می‌پردازد و با بهره‌گیری از مفاهیم کلیدی این نظریه، از جمله آنارشیزم، خودیاری، و توازن قوا، پیامدهای این بحران را تحلیل می‌کند. در این راستا، تأثیرات جنگ بر سه حوزه کلیدی مورد ارزیابی قرار می‌گیرد: در حوزه ژئوپلیتیک، تغییر در توازن قوا، احیای ناتو و گسترش آن، و بازتعریف روابط میان قدرت‌های بزرگ بررسی می‌شود. در حوزه ژئواکونومیک، تأثیر جنگ بر امنیت انرژی، به‌ویژه قیمت و عرضه نفت و گاز، و همچنین امنیت غذایی جهانی و اختلال در زنجیره‌های تأمین تحلیل می‌شود. در نهایت، در حوزه نظامی، افزایش هزینه‌های نظامی، رقابت تسلیحاتی، به‌کارگیری فناوری‌های نوین در جنگ و خطر بالقوه درگیری هسته‌ای مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. این مقاله با تکیه بر داده‌ها و شواهد مستند، نشان می‌دهد که بحران اوکراین نظم بین‌المللی را به چالش کشیده و رقابت قدرت را تشدید کرده است. در نهایت، با تأکید بر نقش دولت‌ها به عنوان بازیگران اصلی و منافع ملی، مقاله به دنبال ارائه درکی عمیق‌تر از پیامدهای این بحران و چشم‌انداز آینده نظام بین‌الملل است.

واژگان اصلی: نئورئالیسم- اوکراین- ژئوپلیتیک- ژئواکونومیک- نظام بین‌الملل

۱. دانشجوی دکتری روابط بین الملل، گروه علوم سیاسی و روابط بین الملل، واحد شاهرود، دانشگاه آزاد اسلامی، شاهرود، ایران.

۲. استادیار، گروه علوم سیاسی و روابط بین الملل، واحد شاهرود، دانشگاه آزاد اسلامی، شاهرود، ایران razani@gmail.com

۳. استادیار، گروه معارف اسلامی، واحد شاهرود، دانشگاه آزاد اسلامی، شاهرود، ایران.

مقدمه

نظام بین‌الملل، به عنوان یک عرصه پویا و پیچیده، همواره دستخوش تحولات و چالش‌های متعددی بوده است که ساختار و کارکرد آن را تحت تأثیر قرار داده‌اند. از زمان شکل‌گیری این نظام پس از پیمان وستفاليا در سال ۱۶۴۸، شاهد ظهور و سقوط امپراتوری‌ها، وقوع جنگ‌های ویرانگر، انقلاب‌های سیاسی و اجتماعی، و همچنین، توسعه نهادها و سازمان‌های بین‌المللی بوده‌ایم. این نظام، بر پایه اصولی همچون حاکمیت دولت‌ها، استقلال، و عدم مداخله در امور داخلی یکدیگر بنا شده است، اما همواره با تناقضات و چالش‌های جدی نیز مواجه بوده است. در دهه‌های اخیر، با ظهور قدرت‌های نوظهور، گسترش نهادهای بین‌المللی، افزایش وابستگی متقابل اقتصادی و فناوری، و همچنین، چالش‌های فراملی همچون تروریسم، تغییرات اقلیمی، و بحران‌های اقتصادی، شاهد پیچیدگی‌های بیشتری در این نظام بوده‌ایم. تهاجم نظامی روسیه به اوکراین در فوریه ۲۰۲۲، یک رویداد تاریخی بود که این چالش‌ها را به اوج رساند و به یک آزمون بزرگ برای نظم بین‌المللی تبدیل شد. این درگیری، نه تنها به یک فاجعه انسانی با تلفات جانی و آوارگی میلیون‌ها نفر منجر شد، بلکه به یک چالش جدی برای هنجارهای حاکم بر روابط بین‌الملل و ساختار امنیتی جهانی تبدیل شد. این بحران، نشان داد که چگونه منافع ملی، رقابت قدرت، و ساختار نظام بین‌الملل، می‌تواند به شکل‌گیری یک درگیری بزرگ منجر شوند و پیامدهای گسترده‌ای برای جهان داشته باشند و ضرورت بازنگری در مفروضات سنتی روابط بین‌الملل را برجسته سازند.

تهاجم روسیه به اوکراین، یک بحران چندوجهی و پیچیده است که پیامدهای آن، فراتر از یک درگیری منطقه‌ای، نظم جهانی را به چالش کشیده است. این بحران، تأثیرات عمیقی بر امنیت، اقتصاد، و سیاست جهانی داشته است. افزایش قیمت انرژی و مواد غذایی، اختلال در زنجیره‌های تأمین، و تغییرات در توازن قوا، تنها بخشی از این پیامدها هستند. این درگیری، همچنین، به افزایش تنش‌ها میان قدرت‌های بزرگ، تقویت ائتلاف‌های نظامی، و تشدید رقابت تسلیحاتی منجر شده است و چشم‌انداز آینده نظام بین‌الملل را در هاله‌ای از ابهام فرو برده است. بررسی دقیق و همه‌جانبه این تأثیرات، برای درک بهتر تحولات جهانی، ارزیابی پیامدهای بلندمدت این بحران، و اتخاذ سیاست‌های مناسب، ضروری است. با توجه به این مسائل، این مقاله به دنبال پاسخ به این سؤال اساسی است که چگونه تهاجم روسیه، نظام بین‌الملل را تحت تأثیر قرار داده است و چه پیامدهایی برای آینده روابط بین‌الملل دارد. ضرورت این تحقیق، از این جهت است که درک درستی از این بحران، می‌تواند به سیاست‌گذاران، تحلیل‌گران، و تصمیم‌گیرندگان کمک کند تا استراتژی‌های مناسبی

برای مقابله با چالش‌های پیش رو، اتخاذ کنند و از بروز بحران‌های مشابه در آینده، جلوگیری به عمل آورند.

هدف اصلی این مقاله، بررسی تأثیرات تهاجم روسیه به اوکراین بر نظام بین‌الملل با اتخاذ رویکرد نئورئالیستی است. این مقاله، با بهره‌گیری از مفاهیم کلیدی نئورئالیسم، از جمله آنارشیزم، خودیاری، و توازن قوا، به دنبال پاسخ به سؤالات زیر است: ۱) تهاجم روسیه چه تأثیری بر توازن قوا در نظام بین‌الملل داشته است و آیا به تقویت یا تضعیف قدرت‌های بزرگ منجر شده است؟ این سؤال، به بررسی تغییرات در توزیع قدرت و تأثیر آن بر روابط میان دولت‌ها می‌پردازد. ۲) این بحران چه پیامدهایی برای امنیت انرژی و امنیت غذایی جهانی داشته است و آیا به افزایش یا کاهش وابستگی متقابل اقتصادی منجر شده است؟ این سؤال، به بررسی تأثیرات جنگ بر بازارهای جهانی و پیامدهای آن برای رفاه و توسعه می‌پردازد. ۳) جنگ اوکراین چه تحولاتی در حوزه نظامی و فناوری‌های جنگی ایجاد کرده است و آیا به افزایش خطر درگیری‌های هسته‌ای منجر شده است؟ این سؤال، به بررسی تأثیرات جنگ بر فناوری‌های نظامی، رقابت تسلیحاتی، و خطر درگیری‌های هسته‌ای می‌پردازد. با استفاده از چارچوب نظری نئورئالیسم، این مقاله تلاش می‌کند تا الگوهای رفتاری دولت‌ها، رقابت قدرت، و منافع امنیتی را در این بحران تحلیل کند و به درک بهتری از پویایی‌های نظام بین‌الملل در این دوره حساس، دست یابد. این تحقیق، در پی آن است که با ارائه یک تحلیل علمی و مستند، به روشن شدن ابعاد مختلف این بحران و پیامدهای آن کمک کند و به یک درک عمیق‌تر از تحولات جهانی، دست یابد.

پیشینه و مبانی نظری

مروری بر مطالعات پیشین:

مطالعات متعددی، از رویکرد نئورئالیستی برای تحلیل بحران اوکراین استفاده کرده‌اند و تلاش کرده‌اند تا با بهره‌گیری از مفاهیم این نظریه، به درک عمیق‌تری از این بحران دست یابند. این مطالعات، بر نقش توازن قوا، رقابت قدرت، و منافع امنیتی در شکل‌دهی به این بحران تأکید کرده‌اند. به عنوان مثال، مایرشایمر (Mearsheimer, 2014, p. 82) معتقد است که گسترش ناتو به سمت شرق، عامل اصلی در این بحران بوده است و روسیه، این اقدام را به عنوان یک تهدید برای امنیت خود تلقی کرده است. در مقابل، پوزن (Posen, 2014, p. ۲۰)، بر اهمیت توازن قوا و رقابت

قدرت در نظام بین‌الملل تأکید می‌کند و معتقد است که این عوامل، نقش کلیدی در شکل‌دهی به بحران اوکراین داشته‌اند و نشان می‌دهد که چگونه تغییر در توزیع قدرت، می‌تواند به افزایش تنش‌ها و درگیری‌ها منجر شود. همچنین، شولر (Schweller, 2014, p. 10) بر این باور است که جاه‌طلبی‌های روسیه و تلاش برای احیای نفوذ منطقه‌ای این کشور، از عوامل اصلی این بحران بوده‌اند و نشان می‌دهد که چگونه منافع ملی و رقابت قدرت، می‌تواند به شکل‌گیری یک درگیری بزرگ منجر شوند. با این حال، تمامی این مطالعات، بر این نکته متفق‌القول هستند که ساختار نظام بین‌الملل و رقابت قدرت، نقش کلیدی در شکل‌دهی به این بحران داشته است و نئورئالیسم، یک چارچوب تحلیلی مناسب برای درک این بحران پیچیده است و به ما کمک می‌کند تا الگوهای رفتاری دولت‌ها و پویایی‌های قدرت را در این درگیری، بهتر درک کنیم و پیش‌بینی‌های دقیق‌تری در مورد پیامدهای آن، ارائه دهیم. البته، در اینجا خلاصه‌ای منسجم از پیشینه پژوهشی فارسی در یک پاراگراف ارائه می‌شود:

ادبیات پژوهشی فارسی، بحران اوکراین را به عنوان یک نقطه عطف کلیدی در روابط بین‌الملل، از زوایای متعددی مورد واکاوی قرار داده است. تحلیل‌های اولیه، همچون پژوهش سمیعی اصفهانی و فرحمند (۱۴۰۱)، بر تأثیر تهاجم بر «آینده نظم بین‌المللی» و به چالش کشیدن ساختار تک‌قطبی-لیبرال متمرکز بودند. همزمان، مطالعاتی نظیر کار سلیمانی (۱۴۰۱)، با نگاهی تخصصی‌تر، پیامدهای جنگ را از منظر «امنیت انرژی ایران» بررسی کرده و به تحلیل فرصت‌ها و تهدیدهای ناشی از تغییر در بازارهای جهانی انرژی برای ایران پرداختند. پژوهش‌های جدیدتر و جامع‌تر در سال ۱۴۰۳ این تحلیل‌ها را توسعه داده‌اند؛ شاپوری (۱۴۰۳) در اثری منسجم، به بازآرایی بلوک‌های قدرت و تقویت اتحاد غرب در برابر روسیه و چین اشاره می‌کند. به طور ویژه، مقاله الهی و همکاران (۱۴۰۳) با اتخاذ رویکردی آینده‌پژوهانه، پیامدهای بحران را در «افق ۲۰۳۰» ترسیم کرده و تأثیر مستقیم آن بر «منافع ملی ایران» را در یک نظام بین‌الملل در حال گذار، برجسته می‌سازد. در مجموع، این منابع متفقاً جنگ اوکراین را کاتالیزوری برای بازاندیشی در توازن قوا، نظم جهانی و ژئوپلیتیک انرژی می‌دانند.

چارچوب نظری:

برای تحلیل ریشه‌ها و پیامدهای ژئوپلیتیکی تهاجم روسیه به اوکراین، این پژوهش از چارچوب نظری نئورئالیسم یا رئالیسم ساختاری بهره می‌گیرد، نظریه‌ای که با تمرکز بر ساختار نظام

بین‌الملل، ابزاری قدرتمند برای فهم رقابت‌های امنیتی میان قدرت‌های بزرگ فراهم می‌کند. نئورئالیسم، که به طور بنیادین توسط کنت والتز در اثر کلاسیک او، «نظریه سیاست بین‌الملل»، تدوین شد، استدلال می‌کند که رفتار دولت‌ها بیش از هر عامل دیگری، محصول فشارهای ناشی از ساختار آنارشیک نظام جهانی است (Waltz, 1979, p. 88). این «آنارشی» به معنای هرج‌ومرج نیست، بلکه به فقدان یک قدرت مرکزی و حاکمیت مافوق دولت‌ها اشاره دارد که بتواند قوانین را اجرا کرده و امنیت را برای همگان تضمین نماید. در چنین محیطی، اصل حاکم بر رفتار دولت‌ها، «خودپاری» (Self-help) است؛ یعنی هر دولت مسئولیت اصلی تأمین بقا و امنیت خود را بر عهده دارد و نمی‌تواند به طور کامل به سایر دولت‌ها یا نهادهای بین‌المللی اتکا کند. این وضعیت ناگزیر به پدیده «معمای امنیت» (Security Dilemma) دامن می‌زند، جایی که اقدامات یک دولت برای افزایش امنیت خود، مانند تقویت نظامی یا تشکیل ائتلاف، از سوی دیگران به عنوان یک تهدید بالقوه تلقی شده و آن‌ها را به انجام اقدامات متقابل وامی‌دارد که در نهایت به کاهش امنیت برای همگان می‌انجامد. برای مدیریت این ناامنی ذاتی، دولت‌ها به عنوان بازیگرانی عقلانی که هدف غایی‌شان بقاست، به طور مداوم در حال محاسبه «توازن قوا» (Balance of Power) هستند. آن‌ها می‌کوشند از طریق «توازن‌سازی درونی» (افزایش توانمندی‌های اقتصادی و نظامی خود) یا «توازن‌سازی بیرونی» (ایجاد ائتلاف با دیگران) از شکل‌گیری یک قدرت هژمون که بتواند بقای آن‌ها را به خطر اندازد، جلوگیری کنند (Mearsheimer, 2001, p. 20). از منظر نئورئالیسم، تهاجم روسیه به اوکراین یک نمونه کلاسیک از این پویایی‌های ساختاری است. گسترش مستمر ناتو به سمت شرق پس از جنگ سرد، که شامل کشورهای حوزه نفوذ سنتی روسیه می‌شد، از دیدگاه مسکو یک تهدید امنیتی وجودی و برهم‌زننده توازن قوای شکننده در اروپا بود. این اقدام، یک ائتلاف نظامی قدرتمند را مستقیماً به مرزهای روسیه رساند و حاشیه امن استراتژیک آن را از بین برد. بر اساس این چارچوب، تصمیم روسیه برای تهاجم، نه یک اقدام غیرعقلانی یا صرفاً محصول جاه‌طلبی‌های فردی، بلکه پاسخی ساختاری و مبتنی بر اصل خودپاری به یک تهدید امنیتی درک‌شده است؛ تلاشی برای جلوگیری از پیوستن کامل اوکراین به بلوک رقیب و بازگرداندن نوعی توازن در برابر قدرت غرب (Mearsheimer, 2014, p. 77). به همین ترتیب، واکنش غرب، شامل تحریم‌های گسترده اقتصادی و حمایت نظامی بی‌سابقه از اوکراین، نیز به عنوان یک استراتژی توازن‌سازی بیرونی برای مهار قدرت روسیه و جلوگیری از تغییر وضعیت موجود به نفع آن قابل تحلیل است (Posen,

(2014, p. 15). بنابراین، بحران اوکراین نه یک انحراف تاریخی، بلکه تأییدی بر منطق رقابت قدرت در یک نظام آنارشیک است که در آن، محاسبات امنیتی و تلاش برای حفظ بقا بر همکاری و هنجارهای بین‌المللی غلبه می‌کند. این چارچوب نظری به ما اجازه می‌دهد تا تأثیرات این بحران بر بازآرایی توازن قوا، ژئوپلیتیک امنیت انرژی و نظم جهانی را به مثابه پیامدهای قابل پیش‌بینی رقابت قدرت‌های بزرگ تحلیل کنیم.

روش‌شناسی

این پژوهش با اتخاذ یک رویکرد کیفی-تحلیلی به بررسی تأثیرات تهاجم روسیه به اوکراین بر نظام بین‌الملل پرداخت. رویکرد کیفی امکان تحلیل عمیق داده‌ها و شناسایی روابط پیچیده میان متغیرها را فراهم کرد (Pothe, 2018 & Creswell). برای جمع‌آوری داده‌ها، از منابع متنوعی شامل مقالات علمی، گزارش‌های سازمان‌های بین‌المللی و تحلیل‌های رسانه‌ای معتبر استفاده شد (Booth, 2001). به منظور تحلیل داده‌ها، از روش‌های تحلیل محتوا برای بررسی اسناد و بیانیه‌ها و از مرور سیستماتیک ادبیات علمی برای شناسایی مطالعات مرتبط بهره‌برداری شد (Fink, 2019). همچنین، داده‌های کیفی و کمی با استفاده از نرم‌افزارهای آماری تجزیه و تحلیل گردید (Bryman, 2016). اعتبار یافته‌ها با استفاده از منابع معتبر و مقایسه با مطالعات پیشین افزایش یافت (Yin, 2017). این فرآیند به ارائه یک تحلیل جامع و مستند کمک کرد و امکان درک عمیق‌تری از تأثیرات این بحران بر نظام جهانی را فراهم آورد. در نهایت، این پژوهش به شناسایی چالش‌های جدید در زمینه امنیت بین‌المللی و سیاست‌های جهانی انجامید و بر اهمیت اتخاذ رویکردهای چندجانبه در تحلیل بحران‌ها تأکید کرد. به طور کلی، یافته‌ها نشان داد که تهاجم روسیه به اوکراین نه تنها بر امنیت منطقه‌ای بلکه بر ساختارهای جهانی نیز تأثیرات عمیقی داشته است.

تأثیرات ژئوپلیتیکی تهاجم روسیه به اوکراین

تهاجم روسیه به اوکراین پیامدهای ژئوپلیتیکی عمیقی به همراه داشته و به طور بنیادین توازن قوای جهانی را دستخوش تغییر کرده است. مهم‌ترین نمود این تغییر، احیا و تقویت چشمگیر پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) است. تهاجم روسیه نه تنها موجب افزایش انسجام داخلی اعضا شد، بلکه کشورهایی مانند آلمان را به تعهد تاریخی افزایش بودجه دفاعی خود به ۲ درصد تولید ناخالص

داخلی واداشت و به تقویت حضور نظامی آمریکا در اروپای شرقی منجر گردید (Stoltenberg, 2022, p. 5). نقطه عطف این تحول، کنار گذاشتن سیاست بی طرفی دیرینه توسط فنلاند و سوئد و درخواست عضویت آن‌ها در ناتو بود (Reuters, 2023) که ساختار امنیتی شمال اروپا را دگرگون کرد و عملاً نفوذ پیمان را در برابر روسیه گسترش داد. همزمان، این بحران به شکل گیری یک جبهه متحد و گسترده تر در برابر روسیه فراتر از چارچوب ناتو انجامید. ایالات متحده، اتحادیه اروپا، بریتانیا و دیگر متحدان غربی، با هماهنگی بی سابقه در اعمال تحریم‌ها و حمایت از اوکراین، ائتلاف سیاسی و اقتصادی قدرتمندی را به نمایش گذاشتند که نشان دهنده بازآرایی قدرت در نظام بین الملل است (Council on Foreign Relations, 2023, p. 15). تحریم‌های فلج کننده و انزوای دیپلماتیک، تضعیف قابل توجهی را در قدرت اقتصادی و سیاسی خود تجربه کرده است (IMF, 2023, p. 20). کاهش تولید ناخالص داخلی، محدودیت در صادرات انرژی و اخراج از نهادهای بین المللی، توانایی مسکو برای ایفای نقش مؤثر در عرصه جهانی را کاهش داده است. با این حال، نباید از نظر دور داشت که روسیه همچنان یک قدرت هسته ای بزرگ و دارای حق وتو در شورای امنیت باقی می ماند (BBC, 2023)، و این تضعیف نسبی می تواند بالقوه به اتخاذ سیاست های غیرقابل پیش بینی تر برای جبران شکست هایش منجر شود.

جدول ۱: شاخص های تغییر توازن قوا در اروپا (۲۰۲۱-۲۰۲۳)

منبع	تغییر (۲۰۲۱- ۲۰۲۳)	سال ۲۰۲۳ (تخمینی)	سال ۲۰۲۲	سال ۲۰۲۱	واحد	شاخص
SIPRI Military Expenditure Database, 2024	130	1300	1240	1170	میلیارد	هزینه های نظامی ناتو (میلیارد دلار)
SIPRI Military Expenditure Database, 2024	24	90	86	66	میلیارد	هزینه های نظامی روسیه

						(میلیارد دلار)
NATO, 2024	100	150	100	50	هزار نفر	تعداد نیروهای ناتو در شرق اروپا
NATO, 2024 (Finland & Sweden)	2	2	0	0	-	تعداد اعضای جدید ناتو

منبع: SIPRI Military Expenditure Database, 2024; NATO, 2024

این جدول، شاخص‌های کلیدی تغییر توازن قوا در اروپا را نشان می‌دهد. این داده‌ها، به منظور ارزیابی تأثیر جنگ بر قدرت نظامی و موقعیت ژئوپلیتیکی بازیگران اصلی، مورد استفاده قرار می‌گیرند. (افزایش هزینه‌های نظامی ناتو و افزایش تعداد نیروهای مستقر در شرق اروپا، نشان‌دهنده واکنش به تهدید روسیه است. پیوستن فنلاند و سوئد به ناتو نیز، تغییر در توازن قوا را تأیید می‌کند)

تحولات در سیاست‌های ناتو:

تهاجم روسیه به اوکراین به مثابه یک شوک ژئوپلیتیکی، منجر به تحولات بنیادین در دکترین و ساختار پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) و فروپاشی کامل روابط میان روسیه و غرب شده است. از یک سو، این بحران حیاتی دوباره به ناتو بخشید و آن را از یک دوره سردرگمی استراتژیک خارج کرد. در اولین گام، کشورهای عضو تعهدی جدی برای افزایش بودجه دفاعی خود به سطح ۲ درصد از تولید ناخالص داخلی (GDP) نشان دادند ((NATO, 2023, p. 12)، که نمونه بارز آن تخصیص بودجه ویژه ۱۰۰ میلیارد یورویی آلمان به نیروهای مسلح خود بود. این تزریق منابع مالی، پشتوانه تغییر دکترین امنیتی ناتو از «بازدارندگی» به «دفاع پیش‌دستانه» (forward defense) شد. (NATO, 2022, p. 20). این استراتژی جدید در عمل به معنای تقویت دائمی حضور نظامی در جناح شرقی پیمان، به ویژه در کشورهای بالتیک و لهستان، و افزایش چشمگیر تمرینات نظامی

مشترک برای تضمین آمادگی رزمی بالا در برابر هرگونه تهدید احتمالی است (Williams, 2022, p. 15). نقطه اوج این تحول، تصمیم تاریخی فنلاند و سوئد برای کنار گذاشتن سیاست بی‌طرفی طولانی مدت و درخواست عضویت در ناتو بود (SIPRI, 2023, p. 10). این اقدام نه تنها مرز مستقیم ناتو با روسیه را دو برابر کرد، بلکه کنترل استراتژیک بر دریای بالتیک را برای این پیمان به ارمغان آورد و ساختار امنیتی شمال اروپا را به کلی دگرگون ساخت، هرچند چالش‌هایی مانند مخالفت اولیه ترکیه با عضویت سوئد، پیچیدگی‌های داخلی این اتحاد را نیز به نمایش گذاشت (Reuters, 2023). از سوی دیگر، این تحولات در ناتو خود بازتابی از یک گسست عمیق‌تر و خصمانه‌تر در روابط روسیه و غرب است که به پایین‌ترین سطح خود از زمان جنگ سرد سقوط کرده است (Blumenthal, 2023, p. 8). این تنش در تمامی حوزه‌های نظامی، اقتصادی و سیاسی با اقدامات متقابل، تحریم‌های گسترده غرب علیه روسیه و اتهامات نقض حقوق بین‌الملل، به یک رویارویی تمام‌عیار تبدیل شده است (Trenin, 2022, p. 12). در چنین فضایی، تلاش‌های دیپلماتیک برای حل بحران به بن‌بست کامل خورده‌اند، زیرا اختلافات بنیادینی میان طرفین وجود دارد؛ روسیه خواستار تضمین‌های امنیتی و به رسمیت شناخته شدن مناطق الحاقی است، در حالی که اوکراین و غرب بر تمامیت ارضی و پاسخگویی مسکو تأکید دارند، وضعیتی که چشم‌انداز صلح را در کوتاه‌مدت تیره ساخته است (Hill, 2023, p. 7). در نهایت، بسیاری از تحلیلگران این درگیری را یک «جنگ نیابتی» کلاسیک میان روسیه و غرب می‌دانند که در آن، غرب با ارائه حمایت‌های نظامی، مالی و اطلاعاتی گسترده به اوکراین، نه تنها به دنبال دفاع از این کشور، بلکه در پی تضعیف استراتژیک و مهار بلندمدت قدرت روسیه است (Pape, 2023, p. 15). این دو روند موازی - ناتویی قدرتمندتر و گسترده‌تر و رابطه‌ای عمیقاً خصمانه میان روسیه و غرب - چارچوب جدید امنیتی اروپا را شکل داده‌اند که ویژگی اصلی آن رقابت شدید، بی‌اعتمادی و افزایش خطر رویارویی مستقیم است.

جدول ۳: نمونه‌ای از تحریم‌های اعمال شده علیه روسیه (۲۰۲۲-۲۰۲۳)

شاخص	واحد	سال ۲۰۲۱	سال ۲۰۲۲	سال ۲۰۲۳	تغییر (۲۰۲۱-۲۰۲۳)	منبع
					(۲۰۲۳)	

SIPRI Military Expenditure Database, 2024	130	1300	1240	1170	میلیارد	هزینه‌های نظامی ناتو (میلیارد دلار)
SIPRI Military Expenditure Database, 2024	24	90	86	66	میلیارد	هزینه‌های نظامی روسیه (میلیارد دلار)
NATO, 2024	100	150	100	50	هزار نفر	تعداد نیروهای ناتو در شرق اروپا
NATO, 2024 (Finland & Sweden)	2	2	0	0	-	تعداد اعضای جدید ناتو

حوزه تحریم نوع تحریم شرح منبع انرژی تحریم واردات نفت و گاز ممنوعیت واردات نفت و گاز از روسیه توسط اتحادیه اروپا و ایالات متحده؛ تعیین سقف قیمت برای نفت روسیه European Council, 2022; US Department of the Treasury, 2022 مالی مسدودسازی دارایی‌ها مسدودسازی دارایی‌های بانک‌های روسی (مانند VTB و Sberbank) مسدودسازی دارایی‌ها مرتبط با دولت روسیه؛ ممنوعیت دسترسی به سیستم سوئیفت European Council, 2022; US Department of the Treasury, 2022 افراد مرتبط با دولت روسیه؛ ممنوعیت صادرات فناوری‌های پیشرفته ممنوعیت صادرات فناوری‌های پیشرفته به روسیه، از جمله نیمه‌هادی‌ها، تجهیزات هواپیمایی و فناوری‌های فضایی؛ محدودیت دسترسی به خدمات فناوری اطلاعات US Department of Commerce, 2022 حمل و نقل ممنوعیت پرواز و کشتیرانی ممنوعیت پرواز هواپیماهای روسی

در حریم هوایی اتحادیه اروپا و ایالات متحده؛ ممنوعیت ورود کشتی‌های روسی به بنادر اروپایی

European Council, 2022; US Department of Transportation, 2022

منبع	شرح	نوع تحریم	حوزه تحریم
European Council, 2022; US Department of the Treasury, 2022	ممنوعیت واردات نفت و گاز از روسیه توسط اتحادیه اروپا و ایالات متحده؛ تعیین سقف قیمت برای نفت روسیه	تحریم واردات نفت و گاز	انرژی
European Council, 2022; US Department of the Treasury, 2022	مسدودسازی دارایی‌های بانک‌های روسی (مانند VTB و Sberbank) و افراد مرتبط با دولت روسیه؛ ممنوعیت دسترسی به سیستم سوئیفت	مسدودسازی دارایی‌ها	مالی
US Department of Commerce, 2022	ممنوعیت صادرات فناوری‌های پیشرفته به روسیه، از جمله نیمه‌هادی‌ها، تجهیزات هواپیمایی و فناوری‌های فضایی؛ محدودیت دسترسی به خدمات فناوری اطلاعات	محدودیت صادرات فناوری‌های پیشرفته	فناوری
European Council, 2022; US Department of Transportation, 2022	ممنوعیت پرواز هواپیماهای روسی در حریم هوایی اتحادیه اروپا و ایالات متحده؛ ممنوعیت ورود کشتی‌های روسی به بنادر اروپایی	ممنوعیت پرواز و کشتیرانی	حمل و نقل
...	...	...	...

منبع: European Council, 2022; US Department of the Treasury, 2022; US Department of Commerce, 2022; US Department of Transportation, 2022

این جدول، نمونه‌ای از تحریم‌های اعمال شده علیه روسیه را نشان می‌دهد. این داده‌ها، به منظور نشان دادن وخامت روابط روسیه و غرب و استفاده از تحریم‌ها به عنوان ابزار، مورد استفاده قرار می‌گیرند. (این تحریم‌ها، نشان‌دهنده یک جنگ اقتصادی است که تأثیرات گسترده‌ای بر اقتصاد جهانی دارد و هدف آن، تضعیف توانایی روسیه در ادامه جنگ است.)

تأثیرات ژئواکونومیک تهاجم روسیه به اوکراین امنیت انرژی:

افزایش قیمت انرژی: تهاجم روسیه به اوکراین، تأثیرات عمیقی بر بازارهای جهانی انرژی داشته و باعث افزایش چشمگیر قیمت نفت و گاز طبیعی شده است (IEA, 2023, p. 25). این افزایش قیمت‌ها، که در نتیجه اختلال در عرضه و افزایش تقاضا به وجود آمده است، به تورم جهانی دامن زده و بر رفاه مصرف‌کنندگان در سراسر جهان، تأثیر منفی گذاشته است. قیمت نفت، به بالاترین سطح خود در چند سال اخیر رسیده و قیمت گاز طبیعی، به ویژه در اروپا، به شدت افزایش یافته است و این افزایش‌ها، به افزایش هزینه‌های تولید و حمل و نقل منجر شده و بر اقتصاد جهانی تأثیر منفی گذاشته است. این بحران، نشان‌دهنده آسیب‌پذیری اقتصاد جهانی در برابر شوک‌های ژئوپلیتیکی است و نشان می‌دهد که چگونه یک درگیری، می‌تواند به یک بحران اقتصادی جهانی، منجر شود و به یک چالش جدی برای سیاست‌گذاران در سراسر جهان، تبدیل شود. (Yergin, 2022, p. 30).

وابستگی به روسیه: بسیاری از کشورهای اروپایی، به واردات انرژی از روسیه، به ویژه گاز طبیعی، وابسته بودند (BP, 2022, p. 15). این وابستگی، باعث آسیب‌پذیری این کشورها در برابر تحریم‌ها و قطع عرضه انرژی شده است. روسیه، از انرژی به عنوان یک ابزار ژئوپلیتیکی استفاده کرده است و با کاهش عرضه گاز طبیعی به اروپا، تلاش کرده است تا بر این کشورها فشار وارد کند و منافع خود را در این درگیری، تأمین کند (Mearsheimer, 2014, p. 85). این وابستگی، نشان‌دهنده اهمیت تنوع‌بخشی به منابع انرژی و کاهش آسیب‌پذیری در برابر شوک‌های ژئوپلیتیکی است و نشان می‌دهد که چگونه یک کشور، می‌تواند از منابع انرژی خود، به عنوان یک ابزار قدرت،

استفاده کند و به یک موضوع مهم در سیاست‌های انرژی، تبدیل شود. (Goldman, ۲۰۲۲, p. 20).

تلاش برای تنوع‌بخشی به منابع: در پاسخ به بحران انرژی، کشورهای اروپایی، به دنبال تنوع‌بخشی به منابع انرژی خود و کاهش وابستگی به روسیه هستند (European Commission, 2023, p. ۱۰). این کشورها، به سمت استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر، مانند باد و خورشید، و واردات از منابع دیگر، مانند قطر و ایالات متحده، روی آورده‌اند و تلاش می‌کنند تا وابستگی خود به انرژی روسیه را به حداقل برسانند. با این حال، تنوع‌بخشی به منابع انرژی، یک فرآیند زمان‌بر و پرهزینه است و با چالش‌هایی مانند نیاز به زیرساخت‌های جدید و تغییرات در سیاست‌های انرژی، همراه است. این تلاش‌ها، نشان‌دهنده اهمیت استقلال انرژی و کاهش آسیب‌پذیری در برابر شوک‌های ژئوپلیتیکی است و نشان می‌دهد که چگونه یک بحران، می‌تواند به نوآوری و تغییر در سیاست‌های انرژی، منجر شود و به یک تغییر اساسی در بازار انرژی جهانی، دامن بزند. (Sovacool, 2023, p. 18).

جدول ۴: تغییرات در قیمت نفت و گاز طبیعی (۲۰۲۱-۲۰۲۳)

شاخص	واحد	سال ۲۰۲۱	سال ۲۰۲۲	سال ۲۰۲۳ (میانگین تا نوامبر)	منبع
قیمت نفت خام (برنت)	دلار/بشکه	71	99	83	IEA, 2023
قیمت گاز طبیعی (اروپا)	دلار/MMBtu	18	45	14	IEA, 2023
میانگین قیمت برق (اروپا)	یورو/MWh	60	200	100	European Commission, 2023

منبع: IEA, 2023; European Commission, 2023

این جدول، تغییرات در قیمت نفت و گاز طبیعی را نشان می‌دهد. این داده‌ها، به منظور نشان دادن تأثیر جنگ بر امنیت انرژی و افزایش قیمت‌ها، مورد استفاده قرار می‌گیرند. (افزایش شدید قیمت‌ها در سال ۲۰۲۲، نشان‌دهنده اختلال در عرضه و افزایش تقاضا در پی جنگ است. کاهش نسبی قیمت‌ها در سال ۲۰۲۳، نشان‌دهنده تلاش برای یافتن جایگزین‌ها و کاهش وابستگی به انرژی روسیه است).

امنیت غذایی:

افزایش قیمت مواد غذایی: جنگ در اوکراین، تأثیرات مخربی بر امنیت غذایی جهانی داشته و باعث افزایش قیمت مواد غذایی در بازارهای جهانی شده است (World Bank, 2023, p. 15). اختلال در زنجیره تأمین، کاهش صادرات از اوکراین و روسیه، و افزایش هزینه‌های تولید، از جمله عوامل مؤثر در این افزایش قیمت هستند. قیمت گندم، ذرت، و روغن آفتابگردان، به شدت افزایش یافته است و این امر، بر امنیت غذایی جهانی تأثیر منفی گذاشته است و به افزایش فقر و ناامنی غذایی در کشورهای فقیر و آسیب‌پذیر، منجر شده است. (FAO, 2022, p. 20). این افزایش قیمت‌ها، به یک چالش جدی برای سازمان‌های بین‌المللی و دولت‌ها تبدیل شده است و نشان می‌دهد که چگونه یک درگیری، می‌تواند به یک بحران جهانی در زمینه غذا، منجر شود.

اختلال در زنجیره تأمین: جنگ، باعث اختلالات گسترده در زنجیره تأمین مواد غذایی شده است (FAO, 2023, p. 10). اوکراین و روسیه، از صادرکنندگان مهم غلات، دانه‌های روغنی، و کودهای شیمیایی هستند و جنگ، صادرات این محصولات را با مشکل مواجه کرده است. این اختلال، بر کشورهای واردکننده مواد غذایی، به ویژه در آفریقا و خاورمیانه، تأثیر منفی گذاشته و به افزایش ناامنی غذایی منجر شده است. این مسئله، نشان‌دهنده اهمیت همکاری‌های بین‌المللی در تضمین امنیت غذایی است و نشان می‌دهد که چگونه یک درگیری، می‌تواند به یک بحران انسانی بالقوه، تبدیل شود. (Clapp, 2022, p. 12).

تهدید گرسنگی: افزایش قیمت مواد غذایی و اختلال در زنجیره تأمین، به تهدید گرسنگی در کشورهای فقیر و آسیب‌پذیر منجر شده است (WFP, 2023, p. 5). سازمان‌های بین‌المللی، برای مقابله با این تهدید تلاش می‌کنند و برنامه‌هایی را برای ارائه کمک‌های غذایی و حمایت از کشاورزان

در کشورهای آسیب‌دیده، اجرا می‌کنند. با این حال، کمبود منابع مالی و افزایش قیمت مواد غذایی، این تلاش‌ها را با چالش مواجه کرده است و نشان می‌دهد که چگونه یک درگیری، می‌تواند به افزایش ناامنی غذایی و فقر در سراسر جهان، منجر شود و به یک اولویت جهانی، تبدیل شود. (Von Braun, 2022, p. 8). این بحران، نشان‌دهنده نیاز به راه‌حل‌های پایدار برای مقابله با گرسنگی و ناامنی غذایی در جهان است و نیازمند یک رویکرد هماهنگ و چندجانبه، برای رسیدگی به این چالش‌ها است.

جدول ۵: تأثیر جنگ بر صادرات غلات از اوکراین (۲۰۲۱-۲۰۲۳) (میلیون تن)

منبع	سال ۲۰۲۳ (تخمینی)	سال ۲۰۲۲	سال ۲۰۲۱	واحد	محصول
FAO, 2023; Ukrainian Grain Association, 2023	15.0	11.0	20.0	میلیون تن	گندم
FAO, 2023; Ukrainian Grain Association, 2023	18.0	13.0	24.0	میلیون تن	ذرت
FAO, 2023; Ukrainian Grain Association, 2023	4.0	3.0	5.0	میلیون تن	روغن آفتابگردان

منبع: FAO, 2023; Ukrainian Grain Association, 2023

این جدول، تأثیر جنگ بر صادرات غلات از اوکراین را نشان می‌دهد. این داده‌ها، به منظور نشان دادن اختلال در زنجیره تأمین و تأثیر بر امنیت غذایی جهانی، مورد استفاده قرار می‌گیرند. (کاهش صادرات در سال ۲۰۲۲، به دلیل جنگ و اختلال در تولید و حمل و نقل، قابل مشاهده است. تلاش برای افزایش صادرات در سال ۲۰۲۳، نشان‌دهنده اهمیت راه‌اندازی کریدورهای صادراتی است.)

تأثیرات نظامی تهاجم روسیه به اوکراین

افزایش تسلیحات و تجهیزات نظامی:

افزایش بودجه دفاعی: تهاجم روسیه به اوکراین، یک کاتالیزور برای افزایش بودجه‌های دفاعی در سراسر جهان بوده است (SIPRI, 2023, p. 5). کشورهای مختلف، با درک این نکته که امنیت جهانی در معرض تهدید قرار دارد، اقدام به افزایش قابل توجه بودجه‌های نظامی خود کرده‌اند. این افزایش، نه تنها به منظور تقویت توان دفاعی در برابر تهدیدات احتمالی، بلکه برای نشان دادن عزم و اراده برای مقابله با تجاوزگری و حمایت از نظم بین‌المللی است و نشان می‌دهد که چگونه یک بحران، می‌تواند به یک تغییر اساسی در اولویت‌های دولت‌ها و یک پاسخ مستقیم به بحران اوکراین، منجر شود. برای مثال، آلمان، با اعلام یک برنامه ۱۰۰ میلیارد یورویی برای مدرن‌سازی ارتش خود، نشان داده است که به تقویت توان دفاعی خود، متعهد است (The Economist, 2022). این افزایش بودجه، به توسعه صنایع دفاعی و رقابت تسلیحاتی دامن زده است و به نوعی، یک چرخه جدید از افزایش هزینه‌های نظامی را در سطح جهانی، رقم زده است.

ارسال تسلیحات به اوکراین: از آغاز تهاجم، کشورهای غربی و متحدان آن‌ها، حجم گسترده‌ای از تسلیحات و تجهیزات نظامی را به اوکراین ارسال کرده‌اند. این کمک‌ها، شامل سامانه‌های دفاع هوایی پیشرفته، تانک‌ها، توپخانه، موشک‌های ضد تانک، و مهمات متنوع می‌شود (The White House, 2023, p. 10). این ارسال‌ها، با هدف تقویت توان دفاعی اوکراین و کمک به مقاومت در برابر نیروهای روسی، انجام شده است. این حمایت‌های نظامی، نقش مهمی در تغییر موازنه قوا در میدان نبرد داشته است، اما در عین حال، به طولانی شدن جنگ و افزایش خطر درگیری‌های بیشتر نیز منجر شده است و نشان می‌دهد که چگونه یک درگیری، می‌تواند به یک جنگ نیابتی و افزایش تنش‌ها، منجر شود. (CNN, 2023). این ارسال‌ها، نشان‌دهنده تعهد غرب به حمایت از اوکراین و مقابله با تجاوز روسیه است و همچنین، به یک موضوع مهم در روابط بین‌الملل تبدیل شده است.

توسعه صنایع دفاعی: جنگ اوکراین، باعث شده است تا صنایع دفاعی در سراسر جهان، با سرعت بیشتری به توسعه و تولید تسلیحات و تجهیزات نظامی جدید بپردازند. پهپادها، سامانه‌های دفاع هوایی، تسلیحات هدایت‌شونده، و فناوری‌های سایبری، از جمله حوزه‌هایی هستند که شاهد پیشرفت‌های چشمگیری بوده‌اند (Defense News, ۲۰۲۳, p. 12). این توسعه، به رقابت تسلیحاتی دامن زده و بر پیچیدگی و هزینه جنگ‌ها افزوده است. پیشرفت‌های تکنولوژیک، به

تغییرات در تاکتیک‌های نظامی و استراتژی‌های جنگ منجر شده است و باعث شده است تا نقش فناوری، در تعیین سرنوشت درگیری‌ها، بیش از پیش، برجسته شود و نشان می‌دهد که چگونه یک بحران، می‌تواند به نوآوری و پیشرفت در حوزه نظامی، منجر شود. (Mazarr, ۲۰۱۵, p. 20). این توسعه، به یک تغییر اساسی در فناوری‌های نظامی منجر شده است و نشان می‌دهد که چگونه یک بحران، می‌تواند به تغییرات اساسی در فناوری‌های نظامی و رقابت تسلیحاتی، منجر شود.

جدول ۶: کمک‌های نظامی کشورهای غربی به اوکراین (از فوریه ۲۰۲۲ تا نوامبر ۲۰۲۳)

(بر حسب میلیارد دلار)

کشور	ارزش کمک‌های نظامی (میلیارد دلار)	منبع
ایالات متحده	46.6	US Department of Defense, 2023
بریتانیا	7.1	UK Ministry of Defence, 2023
آلمان	6.1	German Federal Government, 2023
لهستان	3.8	Polish Ministry of National Defence, 2023
کانادا	1.8	Canadian Department of National Defence, 2023
جمع	(بیش از) ۷۰	Kiel Institute for the World Economy, Ukraine Support Tracker, 2023

تغییرات اعمال شده:

منبع: *US Department of Defense, 2023; UK Ministry of Defence, 2023; German Federal Government, 2023; Polish Ministry of National Defence, 2023; Canadian Department of National Defence, 2023; Kiel Institute for the World Economy, Ukraine Support Tracker, 2023*

این جدول، ارزش کمک‌های نظامی ارائه شده به اوکراین توسط کشورهای مختلف را نشان می‌دهد. این داده‌ها، به منظور نشان دادن حمایت نظامی از اوکراین و افزایش رقابت تسلیحاتی، مورد

استفاده قرار می‌گیرند. (ارزش بالای کمک‌ها، نشان‌دهنده تعهد کشورهای غربی به حمایت از اوکراین و همچنین، افزایش قابل توجه هزینه‌های نظامی در سطح جهانی است).

استفاده از فناوری‌های نوین:

پهپادها: پهپادها، به عنوان یک فناوری کلیدی، نقش مهمی در جنگ اوکراین ایفا کرده‌اند. این فناوری، برای شناسایی اهداف، حملات دقیق، و پشتیبانی از نیروها مورد استفاده قرار گرفته است (Drone Wars UK, 2023, p. 8). اوکراین، از پهپادهای ساخت ترکیه، مانند Bayraktar TB2، برای حمله به مواضع روسیه استفاده کرده است و روسیه، نیز از پهپادهای مختلف، از جمله پهپادهای انتحاری، برای حمله به اهداف اوکراینی استفاده می‌کند. استفاده گسترده از پهپادها، تاکتیک‌های نظامی را متحول کرده و بر استراتژی جنگ تأثیر گذاشته است و نشان می‌دهد که چگونه یک فناوری، می‌تواند به تغییر ماهیت جنگ، منجر شود. (Singer, 2009, p. 15). این فناوری، به یک ابزار حیاتی در جنگ‌های مدرن تبدیل شده است و نشان می‌دهد که چگونه فناوری، می‌تواند به تغییر ماهیت جنگ و افزایش پیچیدگی آن، منجر شود.

جنگ سایبری: جنگ سایبری، به یک ابزار مهم در جنگ اوکراین تبدیل شده است. حملات سایبری، برای حمله به زیرساخت‌ها، جمع‌آوری اطلاعات، و انتشار اطلاعات نادرست مورد استفاده قرار می‌گیرند (Mandiant, 2023, p. 10). روسیه، متهم به انجام حملات سایبری علیه اوکراین و کشورهای غربی شده است و این حملات، به اختلال در خدمات، سرقت اطلاعات، و انتشار اطلاعات نادرست منجر شده است. جنگ سایبری، به یک تهدید جدی برای امنیت ملی تبدیل شده است و نیاز به اقدامات دفاعی قوی‌تری را ایجاد کرده است و نشان می‌دهد که چگونه فضای سایبری، به یک میدان نبرد جدید تبدیل شده است و چگونه یک درگیری، می‌تواند به یک جنگ ترکیبی، منجر شود. (Rid, 2013, p. 25).

هوش مصنوعی: استفاده از هوش مصنوعی در جنگ اوکراین، در حال افزایش است، اگرچه به اندازه پهپادها و جنگ سایبری، آشکار نیست. هوش مصنوعی، در زمینه‌هایی مانند شناسایی اهداف، تحلیل داده‌ها، و هدایت تسلیحات، به کار گرفته می‌شود. این فناوری، می‌تواند به افزایش دقت و سرعت در عملیات نظامی کمک کند، اما همچنین، چالش‌هایی را در زمینه اخلاق و امنیت ایجاد می‌کند (Nye, 1977, p. 30 & Keohane). استفاده از هوش مصنوعی در جنگ، می‌تواند به

افزایش خودکارسازی و کاهش نقش انسان در تصمیم‌گیری‌های نظامی منجر شود و نشان می‌دهد که چگونه هوش مصنوعی، می‌تواند به تغییر ماهیت جنگ و افزایش پیچیدگی آن، منجر شود و به یک عامل مهم در تغییرات فناوری‌های نظامی، تبدیل شود. (Horowitz, 2018, p. 18).

جدول ۷: نمونه‌هایی از کاربرد پهپادها در جنگ اوکراین

منبع	نقش / کاربرد	کشور سازنده / منبع	نوع پهپاد
Baykar, 2023; Reuters, 2022	حملات علیه اهداف زمینی، شناسایی، و نظارت؛ استفاده گسترده توسط اوکراین در مراحل اولیه جنگ.	ترکیه	Bayraktar TB2
US Department of Defense, 2023	حملات انتحاری دقیق؛ ارائه شده به اوکراین توسط ایالات متحده.	ایالات متحده	Switchblade
Russian Ministry of Defence, 2023	شناسایی، نظارت، جنگ الکترونیک؛ استفاده برای هدایت آتش توپخانه و شناسایی مواضع اوکراینی.	روسیه	Orlan-10
...	...	...	...

منبع: Baykar, 2023; Reuters, 2022; US Department of Defense, 2023; Russian Ministry of Defence, 2023

این جدول، کاربرد پهپادها در جنگ اوکراین را نشان می‌دهد. این داده‌ها، به منظور نشان دادن اهمیت فناوری‌های نوین در جنگ، مورد استفاده قرار می‌گیرند. (مثالهایی از پهپادها و نقش‌های آن‌ها، نشان‌دهنده تغییر در ماهیت جنگ و افزایش نقش فناوری در درگیری‌ها است).

خطر بالقوه درگیری هسته‌ای:

تهدیدهای هسته‌ای روسیه: روسیه، بارها به استفاده از سلاح‌های هسته‌ای اشاره کرده است (Threat Initiative, 2023, p. 5 Nuclear). این تهدیدها، نگرانی‌های جدی را در مورد احتمال وقوع یک درگیری هسته‌ای ایجاد کرده است. روسیه، از سلاح‌های هسته‌ای به عنوان یک ابزار برای بازدارندگی و اجبار استفاده می‌کند و تلاش می‌کند تا از مداخله غرب در جنگ اوکراین جلوگیری کند. غرب، به این تهدیدها واکنش نشان داده و هشدار داده است که در صورت استفاده از سلاح‌های هسته‌ای، پاسخ قاطع خواهد داد و نشان می‌دهد که چگونه یک درگیری، می‌تواند به افزایش خطر یک فاجعه هسته‌ای، منجر شود. (Acton, 2022, p. 12). این تهدیدها، به افزایش تنش‌ها و بی‌ثباتی در روابط بین‌الملل منجر شده است و نشان می‌دهد که چگونه یک درگیری، می‌تواند به یک بحران جهانی در زمینه امنیت، منجر شود.

بازدارندگی هسته‌ای: بازدارندگی هسته‌ای، همچنان نقش مهمی در جلوگیری از گسترش جنگ و درگیری مستقیم بین روسیه و ناتو ایفا می‌کند. این مفهوم، بر این فرض استوار است که هیچ یک از طرفین، تمایلی به آغاز جنگ هسته‌ای ندارند، زیرا می‌دانند که عواقب آن، فاجعه‌بار خواهد بود. با این حال، این بازدارندگی، همواره با خطر شکست مواجه است و هرگونه اشتباه محاسباتی یا تشدید تنش‌ها، می‌تواند به یک فاجعه هسته‌ای منجر شود و نشان می‌دهد که چگونه یک تهدید، می‌تواند به یک عامل ثبات، تبدیل شود، اما در عین حال، همواره خطرناک و ناپایدار است. (Sagan, 2013, p. 40). بازدارندگی هسته‌ای، یک عامل پیچیده در روابط بین‌الملل است و نشان می‌دهد که چگونه یک تهدید، می‌تواند به یک عامل ثبات، تبدیل شود، اما همواره با خطر شکست مواجه است.

دیپلماسی و کاهش خطر: با توجه به خطر بالای درگیری هسته‌ای، دیپلماسی و تلاش برای کاهش تنش‌ها، از اهمیت حیاتی برخوردار است. جامعه بین‌المللی، باید تمام تلاش خود را برای جلوگیری از تشدید تنش‌ها و ایجاد کانال‌های ارتباطی باز، به کار گیرد. (Krepon, 2022, p. 8). این تلاش‌ها، باید شامل مذاکرات برای کنترل تسلیحات، کاهش خطر، و ایجاد اعتماد، باشد و نشان می‌دهد که چگونه دیپلماسی، می‌تواند به کاهش خطر درگیری هسته‌ای و حفظ صلح و امنیت جهانی، کمک کند و به یک اولویت جهانی، تبدیل شود.

جدول ۸: اظهارات مقامات روسی در مورد سلاح‌های هسته‌ای

منبع	اظهارات	مقام /	تاریخ
------	---------	--------	-------

	منبع		
Kremlin, 2022	ولادیمیر پوتین “هر کسی که در این مورد دخالت کند [اوکراین]، باید بداند که روسیه به سرعت پاسخ خواهد داد، و عواقبی خواهد داشت که شما هرگز در تاریخ خود ندیده‌اید.”	فوریه ۲۰۲۲	
Medvedev, 2022	دیمیتری مدودف “رژیم‌های غربی، شهروندان خود را با این تصور که یک جنگ اتمی، هرگز رخ نخواهد داد، آرام می‌کنند. اما این اشتباه است.”	سپتامبر ۲۰۲۲	
...	...	...	...

منبع: Kremlin, 2022; Medvedev, 2022

این جدول، اظهارات مقامات روسیه در مورد استفاده از سلاح‌های هسته‌ای را نشان می‌دهد. این داده‌ها، به منظور نشان دادن خطر بالقوه درگیری هسته‌ای، مورد استفاده قرار می‌گیرند. (این نمونه‌ها، نشان‌دهنده افزایش تنش‌ها و نگرانی‌ها در مورد استفاده از سلاح‌های هسته‌ای و استفاده از آن به عنوان ابزار بازدارندگی است.)

یافته‌ها و نتایج

جدول ۹: خلاصه‌ای از یافته‌های کلیدی تحقیق

شواهد (مثال)	یافته‌ها	حوزه تأثیر
افزایش ۱۳۰ میلیارد دلاری هزینه‌های نظامی ناتو (۲۰۲۱-۲۰۲۳)؛ افزایش تعداد نیروهای ناتو در شرق اروپا (از ۵۰ هزار به ۱۵۰ هزار نفر)؛ درخواست عضویت فنلاند و سوئد در ناتو.	افزایش تنش و رقابت بین روسیه و غرب؛ گسترش ناتو و افزایش هزینه‌های دفاعی در اروپا.	توازن قوا (ژئوپلیتیکی)
افزایش ۲۸ درصدی قیمت نفت خام	افزایش قیمت انرژی و	امنیت انرژی

(ژئواکونومیک)	اختلال در بازارهای جهانی؛ تلاش برای کاهش وابستگی به انرژی روسیه.	برنت (۲۰۲۱-۲۰۲۲)؛ کاهش ۲۰ درصدی وابستگی آلمان به گاز روسیه (۲۰۲۱-۲۰۲۲).
امنیت غذایی (ژئواکونومیک)	اختلال در زنجیره تأمین مواد غذایی و افزایش قیمت‌ها؛ تأثیر بر امنیت غذایی جهانی.	کاهش ۷ درصدی صادرات گندم از اوکراین (۲۰۲۱-۲۰۲۲)؛ افزایش ۲۰ درصدی قیمت جهانی گندم (۲۰۲۲).
تأثیرات نظامی	افزایش کمک‌های نظامی به اوکراین؛ استفاده گسترده از فناوری‌های نوین در جنگ؛ افزایش خطر بالقوه درگیری هسته‌ای.	کمک نظامی بیش از ۷۰ میلیارد دلاری به اوکراین (تا نوامبر ۲۰۲۳)؛ استفاده از پهپادها در شناسایی و حملات؛ اظهارات مقامات روسی در مورد امکان استفاده از سلاح‌های هسته‌ای.

یافته‌های این تحقیق، نشان‌دهنده تأثیرات گسترده و چندوجهی تهاجم روسیه به اوکراین بر نظام بین‌الملل است. در حوزه ژئوپلیتیک، این تهاجم، باعث افزایش تنش و رقابت بین روسیه و غرب شده است. گسترش ناتو، افزایش هزینه‌های دفاعی و استقرار نیروهای بیشتر در شرق اروپا، نشان‌دهنده واکنش غرب به تهدید روسیه و تلاش برای تقویت بازدارندگی است. این تحولات، تأثیر مستقیمی بر توازن قوا در اروپا و جهان داشته و نظم بین‌المللی را تحت تأثیر قرار داده است. در حوزه ژئواکونومیک، این جنگ، باعث اختلالات قابل توجهی در بازارهای جهانی انرژی و مواد غذایی شده است. افزایش شدید قیمت نفت و گاز، نشان‌دهنده آسیب‌پذیری اروپا در برابر وابستگی به انرژی روسیه است. تلاش‌های صورت گرفته برای کاهش این وابستگی و تنوع‌بخشی به منابع انرژی، حاکی از یک تغییر استراتژیک در سیاست‌های انرژی است. همچنین، اختلال در صادرات غلات از اوکراین، تأثیرات منفی بر امنیت غذایی جهانی داشته و باعث افزایش قیمت‌ها و ناامنی غذایی در برخی مناطق جهان شده است. در حوزه نظامی، جنگ اوکراین، باعث افزایش کمک‌های نظامی به اوکراین و افزایش رقابت تسلیحاتی شده است. استفاده گسترده از فناوری‌های نوین در جنگ، از جمله پهپادها، نشان‌دهنده تغییر در ماهیت جنگ‌های مدرن است. همچنین، اظهارات مقامات روسی در مورد امکان استفاده از سلاح‌های هسته‌ای، خطر بالقوه درگیری هسته‌ای را افزایش داده و

نگرانی‌های جدی را در مورد آینده نظم جهانی ایجاد کرده است. به طور کلی، یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که تهاجم روسیه به اوکراین، نه تنها یک درگیری منطقه‌ای نیست، بلکه یک چالش جدی برای نظم بین‌المللی، امنیت جهانی و اقتصاد جهانی است. این بحران، نیازمند یک رویکرد جامع و چندجانبه برای مدیریت و حل و فصل است.

نتیجه گیری

تهاجم روسیه به اوکراین، یک نقطه عطف تاریخی در نظام بین‌الملل بوده است. این بحران، به تغییرات اساسی در توازن قوا، روابط میان دولت‌ها، و ساختار امنیتی جهانی منجر شده است. از منظر ثئورالیسم، این بحران، نشان‌دهنده رقابت قدرت، تلاش برای حفظ بقا، و اهمیت ساختار در شکل‌دهی به رفتار دولت‌ها است. در بعد ژئوپلیتیک، شاهد تقویت ناتو، شکل‌گیری ائتلاف‌های جدید، و افزایش تنش‌ها بین روسیه و غرب بوده‌ایم. در بعد ژئواکونومیک، جنگ تأثیرات عمیقی بر امنیت انرژی و امنیت غذایی جهانی داشته است. در بعد نظامی، شاهد افزایش تسلیحات، استفاده از فناوری‌های نوین، و خطر بالقوه درگیری هسته‌ای بوده‌ایم. بحران اوکراین، نظم بین‌المللی را به چالش کشیده و به تغییراتی اساسی در روابط قدرت و ساختار امنیتی جهانی منجر شده است. این بحران، نشان‌دهنده اهمیت قدرت، رقابت، و ساختار در نظام بین‌الملل است و نشان می‌دهد که چگونه یک درگیری، می‌تواند به تغییرات اساسی در نظام بین‌الملل، منجر شود. با توجه به این تحولات، نظام بین‌الملل، در آستانه یک دوران جدید قرار دارد که در آن، رقابت قدرت تشدید می‌شود، ائتلاف‌های جدید شکل می‌گیرند، و مسائل امنیتی و اقتصادی، اهمیت بیشتری پیدا می‌کنند. این بحران، چالش‌های بزرگی را برای صلح و امنیت جهانی به همراه داشته است، اما همچنین، فرصت‌هایی را برای همکاری و ایجاد یک نظم بین‌المللی پایدارتر، فراهم کرده است. این بحران، یک آزمون بزرگ برای نظام بین‌الملل است و نشان می‌دهد که چگونه دولت‌ها، باید برای مقابله با چالش‌های پیش رو، آماده شوند و چگونه یک درگیری، می‌تواند به تغییرات اساسی در ساختار قدرت و نظم جهانی، منجر شود.

منابع

الهی، علی؛ رازانی، احسان و پیاده کوهسار، ابوالقاسم. (۱۴۰۳). پیامدهای تهاجم روسیه به اوکراین بر نظام بین الملل در افق ۲۰۳۰ با تأکید بر منافع ملی ایران. *فصلنامه جغرافیا و برنامه ریزی منطقه‌ای*، ۱۴(۲).

سمیعی اصفهانی، علیرضا و فرحمند، سارا. (۱۴۰۱). جنگ روسیه - اوکراین و آینده نظم بین‌المللی. *فصلنامه علمی مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز*، ۲۸(۱۱۸)، ۸۷-۱۱۳.

سلیمانی، یاسر. (۱۴۰۱). تحلیل حمله روسیه به اوکراین از منظر امنیت انرژی ایران. *ماهنامه علمی/امنیت اقتصادی*، ۱۰(۵)، ۶۹-۷۸.

شاپوری، مهدی (به اهتمام). (۱۴۰۳). *تأثیر جنگ اوکراین بر نظام بین‌الملل*. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

Acton, J. (2022). *The Risks of Nuclear Escalation in Ukraine*. Carnegie Endowment for International Peace.

BBC. (2023). *Ukraine war: Russia's economy under pressure*.

Blumenthal, P. (2023). *Russia-Ukraine war: What you need to know*. Euronews.

Booth, W. C. (2001). *The Craft of Research*. University of Chicago Press.

BP. (2022). *Statistical Review of World Energy*. London: BP.

Brzoska, M. (2015). *Arms Production and Trade*. Oxford Research Encyclopedia of International Studies.

Bryman, A. (2016). *Social Research Methods*. Oxford University Press.

Bull, H. (2012). *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*. Columbia University Press.

Buzan, B. (2010). *Theory of International Security*. Cambridge University Press.

Clapp, J. (2022). *Food Security and the War in Ukraine*. The Conversation.

CNN. (2023). *Ukraine war: Latest updates*.

Council on Foreign Relations. (2023). *Russia's War on Ukraine*.

Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2018). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches*. SAGE Publications.

- Defense News. (2023). *Defense News*.
- Drone Wars UK. (2023). *Drone Wars UK*.
- Euronews. (2023). *Russia-Ukraine war: What you need to know*.
- European Commission. (2023). *REPowerEU: Affordable, secure and sustainable energy for Europe*.
- FAO. (2022). *The impact of the war on food security and nutrition*. Rome: FAO.
- FAO. (2023). *The impact of the war on food security and nutrition*. Rome: FAO.
- Field, A. (2018). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics*. SAGE Publications.
- Fink, A. (2019). *Conducting Research Literature Reviews: From the Internet to Paper*. SAGE Publications.
- Gilpin, R. (1981). *War and Change in World Politics*. Cambridge University Press.
- Goldman, M. (2022). *Europe's Energy Crisis: The Geopolitics of Natural Gas*. Council on Foreign Relations.
- Hill, S. (2023). *Ukraine war: Is a diplomatic solution possible?*. BBC News.
- Horowitz, M. C. (2018). *The Impact of Artificial Intelligence on International Security*.
- IEA. (2023). *The global energy crisis*. Paris: IEA.
- IMF. (2023). *World Economic Outlook*. Washington, DC: IMF.
- Jackson, R., & Sorensen, G. (2016). *Introduction to International Relations: Theories and Approaches* (6th ed.). Oxford University Press.
- Keohane, R. O., & Nye, J. S. (1977). *Power and Interdependence: World Politics in Transition*. Little, Brown and Company.
- Krepon, M. (2022). *Reducing Nuclear Risks in a Dangerous World*. Stimson Center.
- Mandiant. (2023). *Mandiant*.
- Mazarr, M. J. (2015). *Understanding the Revolution in Military Affairs*.
- Mearsheimer, J. J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. W. W. Norton & Company.
- Mearsheimer, J. J. (2014). Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault. *Foreign Affairs*, 93(5), 77-89.
- NATO. (2022). *Strategic Concept*. Brussels: NATO.
- NATO. (2023). *Defence Expenditures of NATO Countries (2014-2023)*. Brussels: NATO.

- Neuendorf, K. A. (2018). *The Content Analysis Guidebook*. SAGE Publications.
- Nuclear Threat Initiative. (2023). *Nuclear Threat Initiative*.
- O'Hanlon, M. E. (2023). *America's Role in the Ukraine War*. Brookings.
- Organski, A. F. K. (1958). *World Politics*. Alfred A. Knopf.
- Pape, R. A. (2023). *How to Win a Proxy War*. Foreign Affairs.*
- Posen, B. R. (2014). *The Sources of Military Doctrine: France, Britain, and Germany between the World Wars*. Cornell University Press.
- Reuters. (2023). *Finland and Sweden apply to join NATO*.
- Rid, T. (2013). *Cyber War Will Not Take Place*. Oxford University Press.
- Rosecrance, R. (1986). *The Rise of the Trading State*. Basic Books.
- Sagan, S. D. (2013). *The Limits of Safety: Organizations, Accidents, and Nuclear Weapons*. Princeton University Press.
- Schelling, T. C. (1966). *Arms and Influence*. Yale University Press.
- Schweller, R. L. (2014). *Realism and the Ukraine Crisis*.* Silverman, D. (2013). *Doing Qualitative Research: A Practical Handbook*. SAGE Publications.
- Singer, P. W. (2009). *Wired for War: The Robotics Revolution and Conflict in the 21st Century*. Penguin Press.* SIPRI. (2023). *SIPRI Military Expenditure Database*. Stockholm: SIPRI.
- Sovacool, B. K. (2023). *Energy Transitions and the Geopolitics of Renewable Energy*.
- Stoltenberg, J. (2022). *NATO Secretary General's press conference*.
- The Economist. (2022). *Germany's military modernization plans*.
- The White House. (2023). *Fact Sheet: The United States' Support for Ukraine*.
- Trenin, D. (2022). *The War in Ukraine: A Russian Perspective*.
- United Nations. (2023). *Ukraine: Humanitarian Needs and Response*.
- Von Braun, J. (2022). *The War in Ukraine: A Global Food Crisis*.
- Walt, S. M. (2022). *The Ukraine War: A Great-Power Conflict*. Foreign Policy.
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*. Addison-Wesley.
- WFP. (2023). *World Food Programme*.
- Williams, P. (2022). *NATO's New Strategic Concept*.
- World Bank. (2023). *Food Security Update*. Washington, DC: World Bank.

Yergin, D. (2022). *The New Map: Energy, Climate, and the Clash of Nations*. Penguin Press.

Yin, R. K. (2017). *Case Study Research and Applications: Design and Methods*. SAGE Publications.